

ŽMONIŲ KITŲ BAKTERINIŲ IR VIRUSINIŲ UŽKREČIAMŲJŲ LIGŲ EPIDEMIOLOGINĖ 2022 M. APŽVALGA

1. ĮVADAS

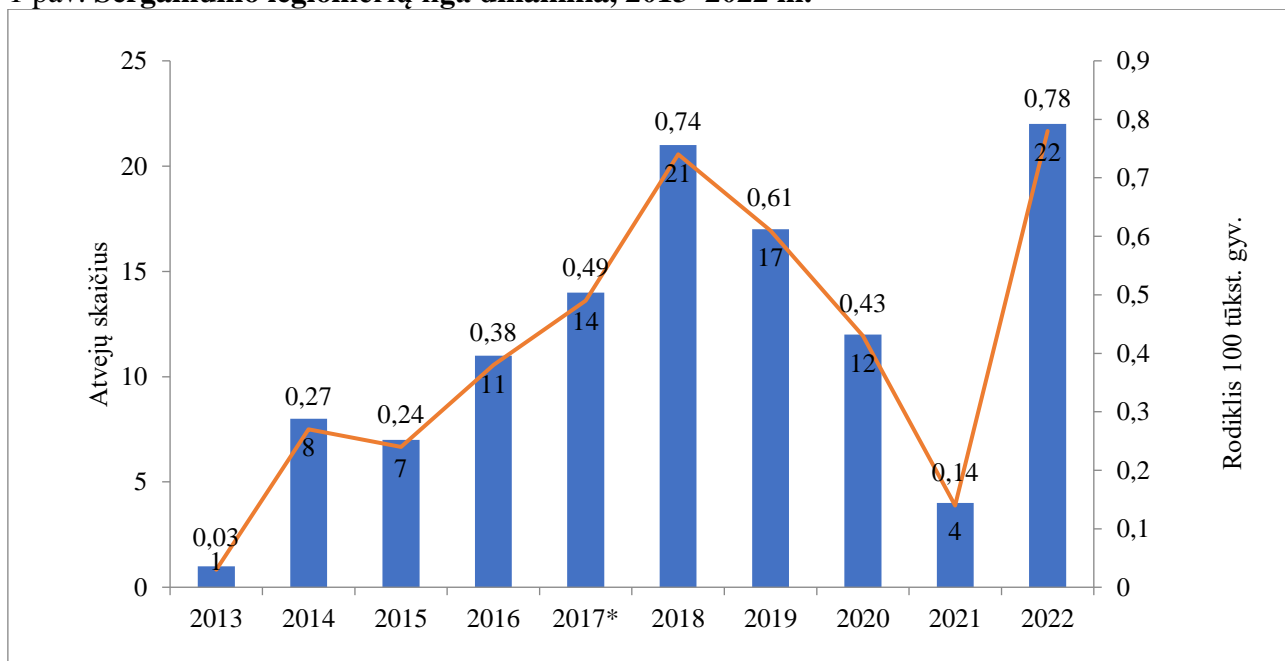
Europos retomis ligomis sergančių pacientų organizacijų aljanso (*European Organization for Rare Diseases – EURORDIS*) duomenimis, šiuo metu nustatyta daugiau nei 6 tūkst. įvairių retų ligų, kurioms priskiriamos ir tokios infekcinės ligos kaip virusinės hemoraginės karštligės (Ebola, Marburgo, dengės, geltonoji, Krymo-Kongo, hemoraginė karštligė su inkstų sindromu), Vakarų Nilo karštligė, tuliaremija, leptospirozė, bruceliozė, raupsai, legioneliozė, listeriozė, maras, spongiforminės encefalopatijos ir kt. Kai kurios iš šių infekcinių ligų registruojamos ir Lietuvoje.

1.1. SERGAMUMAS LEGIONIERIŲ LIGA

Legioneliozė – tai ūminė infekcinė liga, kuriai būdingos dvi pagrindinės kliniškai ir epidemiologiškai susijusios ligos formos: pirmoji – legionierių liga (A48.1 pagal TLK-10-AM), kuriai būdinga pneumonija, ir antroji – Pontiako karštligė (A48.2 pagal TLK-10-AM), pasižyminti lengvesne ūminės respiracinės ligos eiga be pneumonijos. Europos Sąjungoje vykdoma legionierių ligos epidemiologinė priežiūra.

Lietuvoje 2013–2022 m. laikotarpiu buvo užregistruota 117 legionierių ligos atvejų, iš jų 22 – 2022 m. (0,78 atv. 100 tūkst. gyv.) (1 pav.).

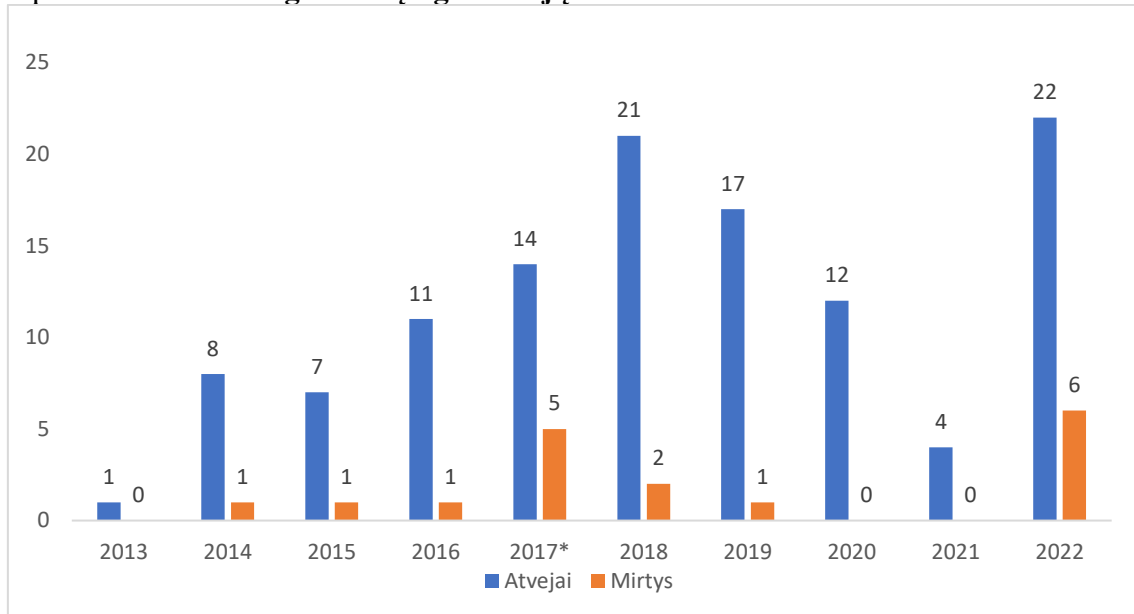
1 pav. Sergamumo legionierių liga dinamika, 2013–2022 m.

* 2017 m. užregistruota 15 legioneliozės atvejų (0,53 atv. 100 tūkst. gyv.): 14 legionierių ligos atvejų (0,49 atv. 100 tūkst. gyv.), 1 – Pontiako karštligės atvejis.

2013–2022 m. laikotarpiu registruota 17 mirčių nuo legionierių ligos, iš jų 6 – 2022 m. (2 pav.)

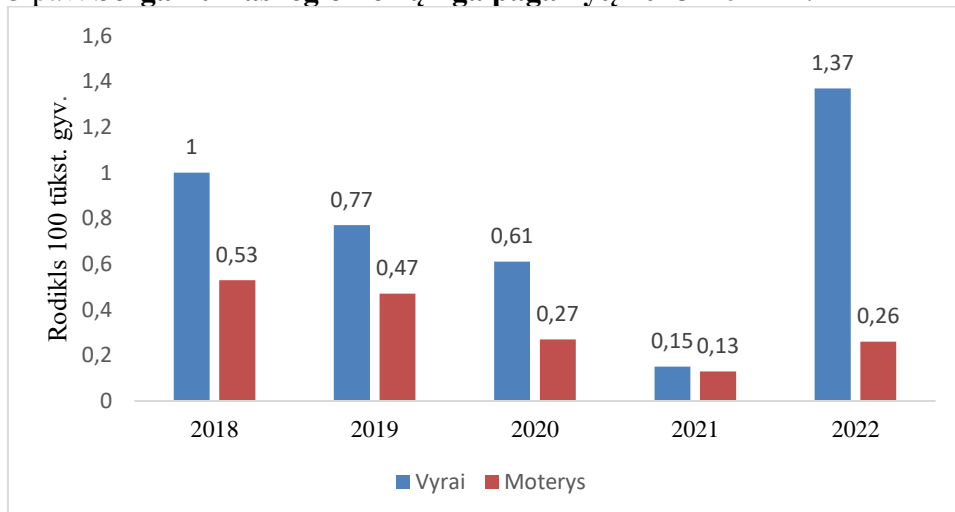
2 pav. Mirties nuo legionierių ligos atvejų skaičius 2013–2022 m.

2022 m. Užkrečiamųjų ligų ir jų sukėlėjų valstybės informacinėje sistemoje registruoti 22 legionierių ligos atvejai, iš jų 16 klasifikuojami kaip patvirtinti, 5 – tikėtini, 1 atvejis neatitiko nustatytos apibrėžties¹.

Legionierių liga dažniau registruojama tarp vyrų. 2022 m. tarp susirgusiųjų buvo 18 vyrų (1,37 atv. 100 tūkst. gyv.) ir 4 moterys (0,26 atv. 100 tūkst. gyv.) (3 pav., 1 lentelė). 2018–2022 m. iš visų susirgusiųjų 67,1 proc. sudarė vyrai.

3 pav. Sergamumas legionierių liga pagal lytį 2018–2022 m.

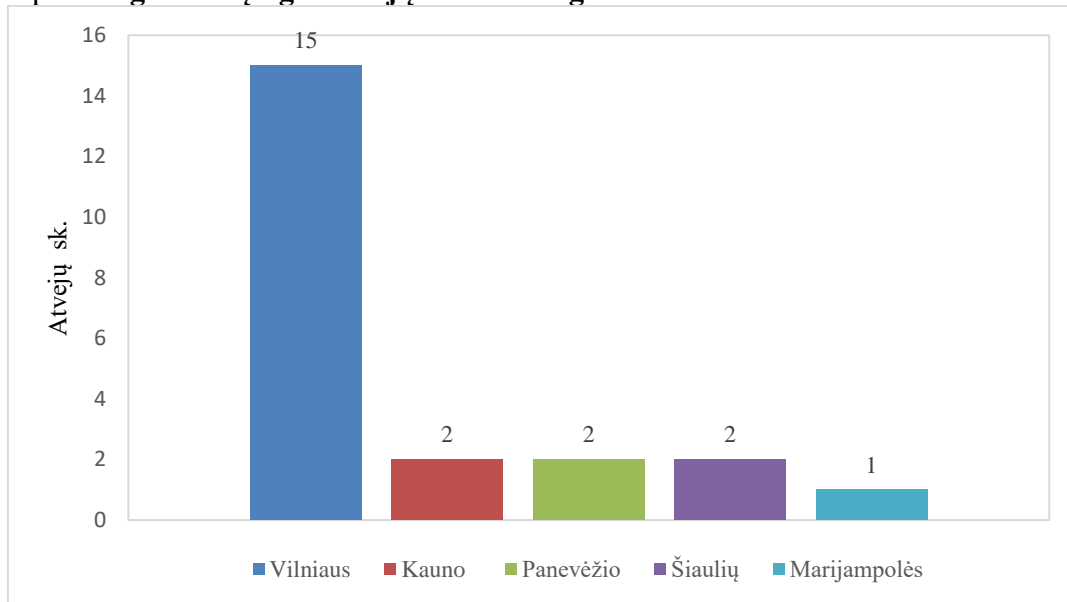
¹ 2018 m. birželio 22 d. Komisijos įgyvendinimo sprendimas (ES) 2018/945 dėl užkrečiamųjų ligų ir susijusių specialiųjų sveikatos problemų, kurioms turi būti taikoma epidemiologinė priežiūra, ir susijusių atvejų apibrėžčių <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018D0945&from=LT>

1 lentelė. Susirgusių asmenų struktūra pagal lytį, 2018–2022 m.

Metai	vyrai		moterys		iš viso:	
	Atvejų skaičius	Sergamumo rodiklis 100 tūkst. gyv.	Atvejų skaičius	Sergamumo rodiklis 100 tūkst. gyv.	Atvejų skaičius	Sergamumo rodiklis 100 tūkst. gyv.
2022	18	1,37	4	0,26	22	0,78
2021	2	0,15	2	0,13	4	0,14
2020	8	0,61	4	0,27	12	0,43
2019	10	0,77	7	0,47	17	0,61
2018	13	1	8	0,53	21	0,74
Iš viso:	51		25		76	
Iš viso %:	67,1		32,9		100	

Susirgimai legionierių liga buvo užregistruoti 5 regionuose. Daugiausia ligos atvejų registruota Vilniaus regione (4 pav., 2 lentelė).

4 pav. Legionierių ligos atvejų skaičius regionuose 2022 m.

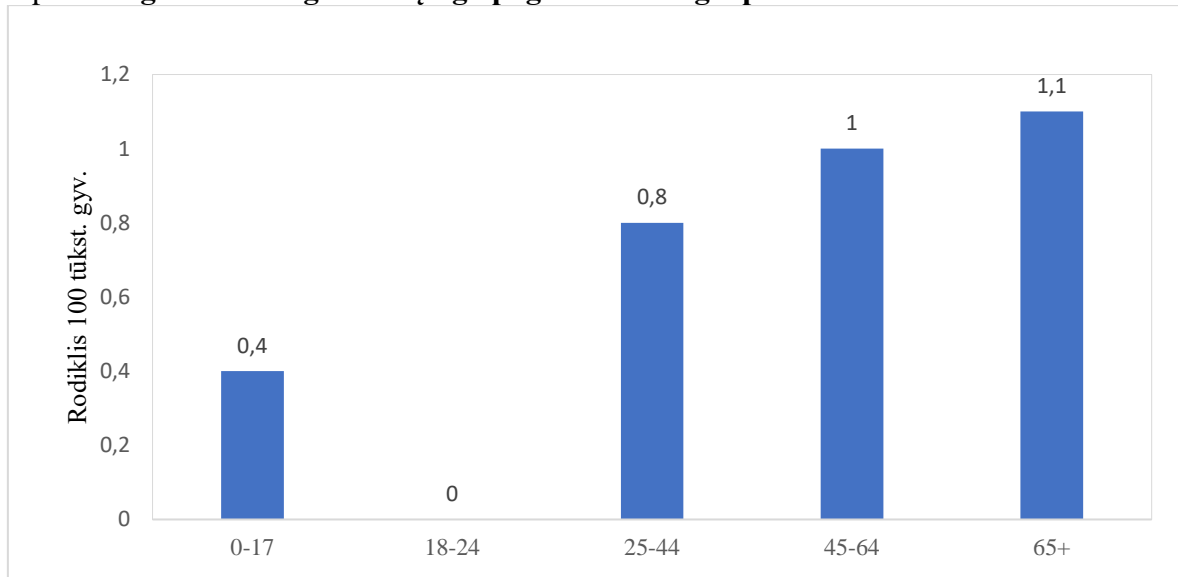

2 lentelė. Sergamumas legionierių liga Lietuvoje pagal regionus 2022 m.

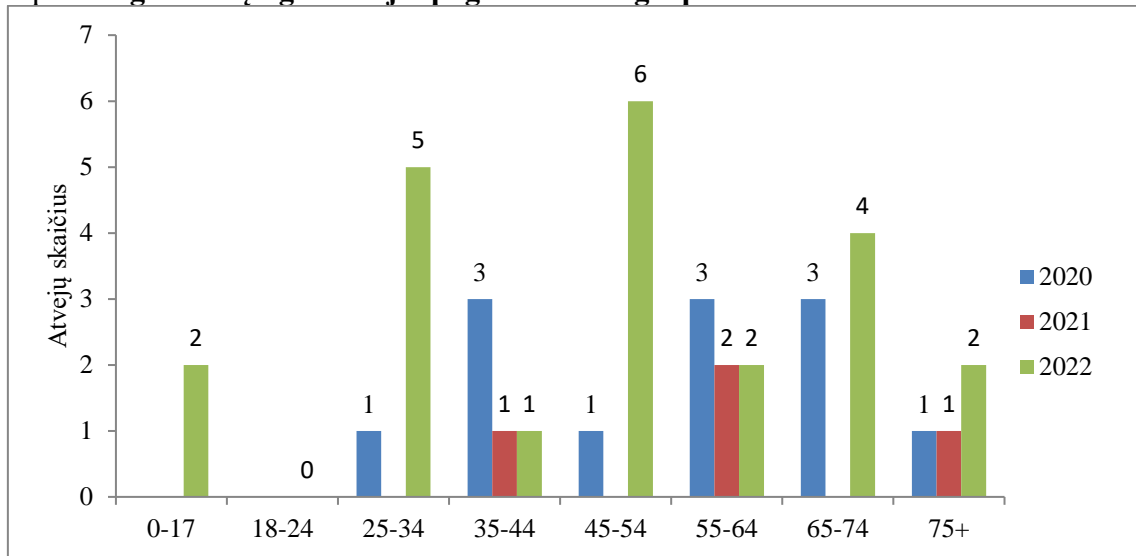
Regionas	Susirgimų skaičius (n)	Rodiklis 100 tūkst. gyv.
Vilniaus	15	1,8
Kauno	2	0,35
Panevėžio	2	0,94
Šiaulių	2	0,76
Marijampolės	1	0,73
Iš viso	22	0,78

Vyresnis amžius yra vienas iš legionierių ligos rizikos veiksnių. Sergamumo rodikliai legionierių liga didesni tarp vyresnio amžiaus asmenų (5 pav.). 2022 m. 63,6 proc. ligos atvejų buvo užregistruota tarp vyresnių nei 45 metai amžiaus asmenų (6 pav.).

5 pav. Sergamumas legionierių liga pagal amžiaus grupes 2022 m.

6 pav. Legionierių ligos atvejai pagal amžiaus grupes 2020–2022 m.

Legionierių ligos atvejai yra klasifikuojami į susijusius su kelionėmis, hospitalinius, įgytus visuomenėje. 2022 m. 3 legionierių ligos atvejai buvo siejami su kelionėmis, 2 atvejai – hospitaliniai, likusių asmenų tikėtinos (numanomos) užsikrėtimo vietos nėra tiksliai žinomos ir siejamos su visuomene, įskaitant ir gyvenamąją vietą (3 lentelė).

3 lentelė. Legionierių ligos atvejų klasifikacija pagal tikėtiną užsikrėtimo vietą 2022 m.

Atvejai pagal tikėtiną / nustatytą užsikrėtimo vietą	Atvejų skaičius	Procentai
Numanoma, kad užsikrėtė visuomenėje (įskaitant gyvenamąją vietą)	16	72,7

Visuomenėje, kai įrodyta tiksliai užsikrėtimo vieta	0	0
Susiję su kelione į užsienį	3	13,6
Susiję su kelione šalies viduje	0	0
Hospitaliniai	2	9,1
Kita	0	0
Nežinoma	1	4,5
Iš viso	22	100

Pagrindinis tyrimo metodas Lietuvoje taikomas nustatyti legionierių ligą, yra *L. pneumophila* antigeno nustatymas šlapime. Šiuo metodu legionierių liga patvirtinta 16 atvejų.

Aplinkos tyrimai organizuoti 16 nustatytų atvejų. Dažniausiai tyrimai imti susirgusių asmenų gyvenamosiose vietose, iš kurių *L. pneumophila* bakterijos aptiktos dviejose vietose.

2022 m. Europos legionierių ligos epidemiologinės priežiūros tinklui (ELDSNet) buvo pranešta apie vieną su kelionėmis susijusį legionierių ligos atvejį.

1.2. SERGAMUMAS LISTERIOZE

Lietuvoje 2010–2022 m. buvo užregistruoti 109 listeriozės atvejai. Sergamumo listerioze rodiklis svyruoja nuo 0,1 atv. 100 tūkst. gyv. 2010 m. iki 0,71 atv. 100 tūkst. gyventojų 2018 m. 2022 m. Lietuvoje buvo diagnozuota 13 listeriozės atvejų (0,46 atv. 100 tūkst. gyv.) (7 pav.). Visi susirgę asmenys buvo hospitalizuoti.

Imlumas šiai infekcijai nėra vienodas. Didžiausias pavojus užsikrėsti listerioze yra vyresnio amžiaus asmenims, besilaukiančioms moterims, naujagimiams, asmenims, kurių nusilpusi imuninė sistema. Daugeliui sveikų žmonių *Listeria monocytogenes* bakterijos nesukelia visiškai jokių simptomų, priešingai nei išvardintoms rizikos grupėms priklausantiems asmenims. Nėščiosioms listeriozė gali pasireikšti ūminės viršutinių kvėpavimo takų infekcijos ar gripo požymiais, tačiau gali tapti ir persileidimo, naujagimio listeriozės ar vaisiaus mirties priežastimi. Vyresnio amžiaus asmenims ir asmenims, kurių imunitetas nusilpęs, *L. monocytogenes* bakterijos gali sukelti meningitą, sepsį.

2022 m. 5 užsikrėtusiems asmenims buvo diagnozuotas listerinis meningitas ir meningoencefalitas (8 pav.).

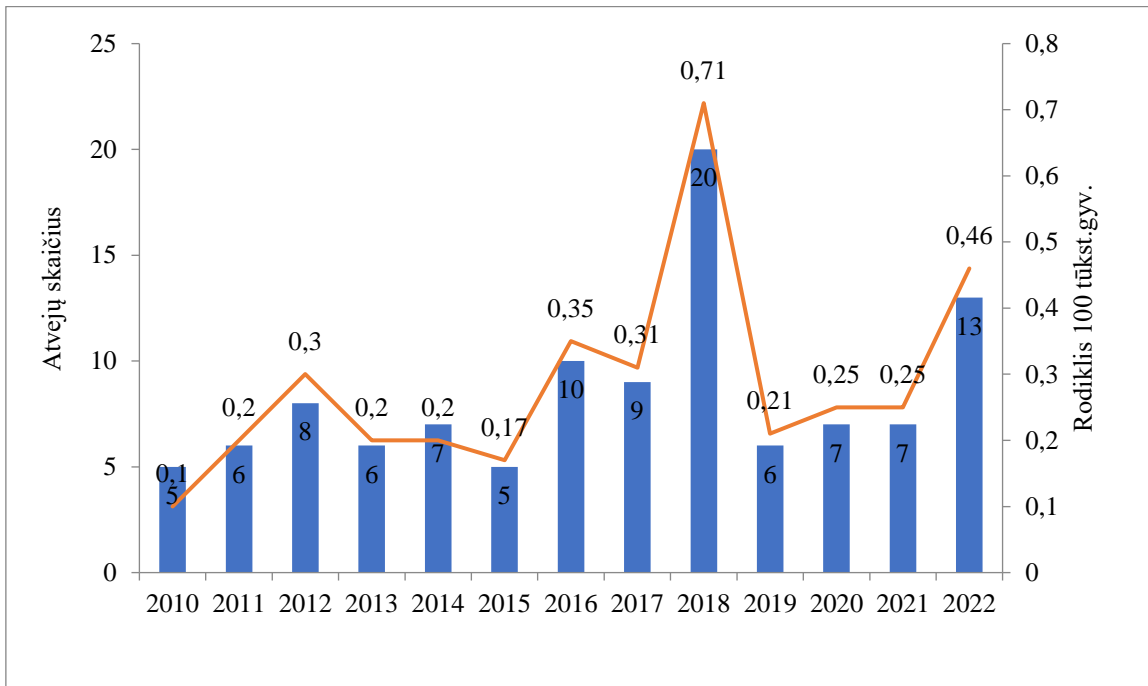
2010–2022 m. iš viso užregistruoti 22 mirties nuo listeriozės atvejai (9 pav.). 2022 m. registruoti 2 mirties nuo listeriozės atvejai.

Tarp susirgusiųjų 2022 m. 8 buvo vyrai (0,61 atv. 100 tūkst. gyv.) ir 5 moterys (0,33 atv. 100 tūkst. gyv.) (4 lentelė).

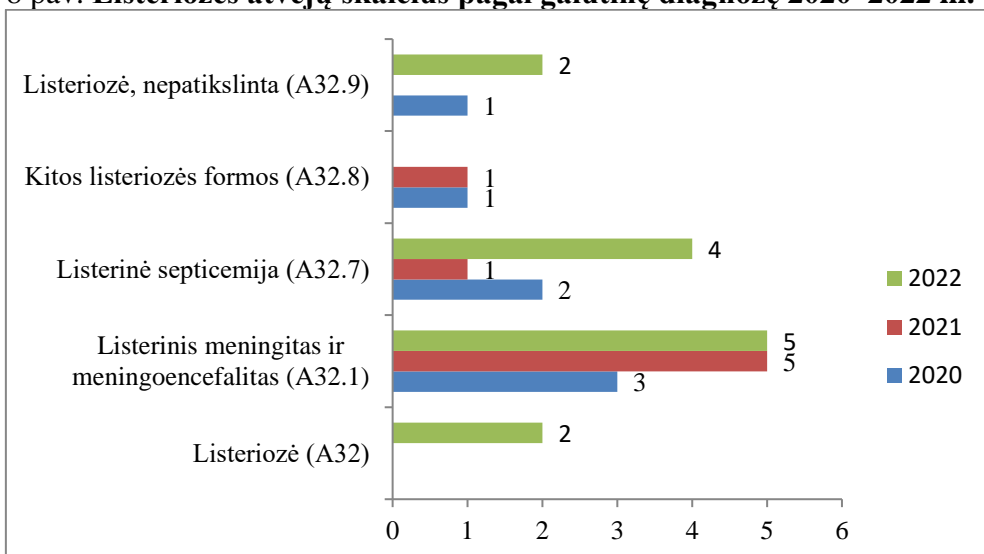
Susirgimai listerioze buvo registruoti 4-ioose regionuose (5 lentelė) ir 5-iose amžiaus grupėse (6 lentelė). Didžiausias sergamumo rodiklis užregistruotas 65–74 m. amžiaus grupėje.

Žmonės dažniausiai *L. monocytogenes* bakterijomis užsikrečia valgydami jomis užterštą termiškai neapdorotą maistą. Lietuvoje užsikrėtimo veiksnys dažniausiai lieka neišaiškintas.

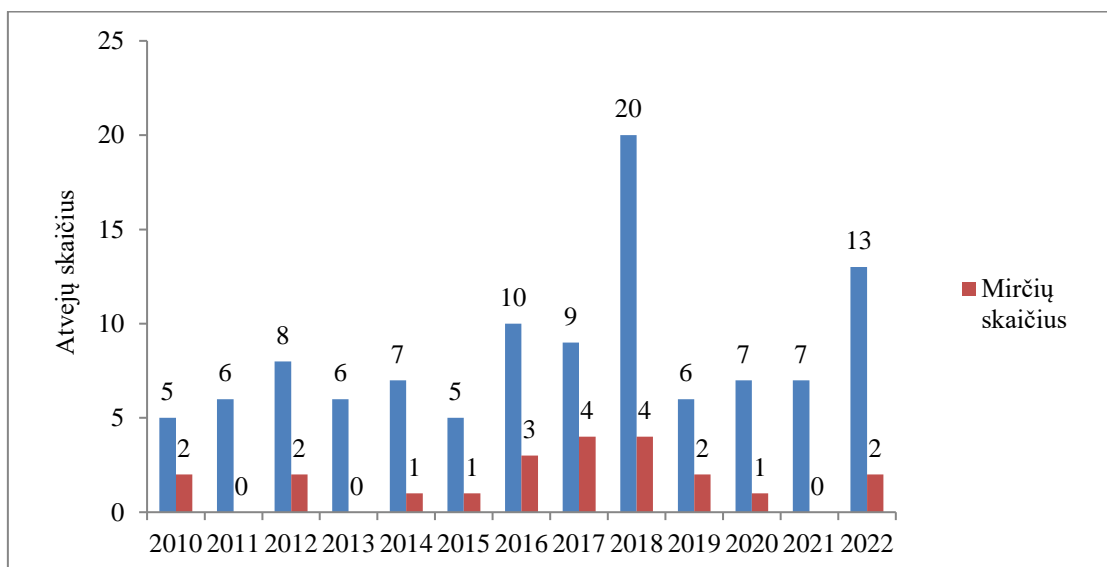
7 pav. Sergamumo listerioze 2010–2022 m. dinamika

8 pav. Listeriozės atvejų skaičius pagal galutinę diagnozę 2020–2022 m.

9 pav. Mirties nuo listeriozės atvejų skaičius 2010–2022 m.

4 lentelė. Susirgusių asmenų struktūra pagal lytį, 2010–2022 m.

Metai	vyrai		moterys		iš viso:	
	Atvejų skaičius	Sergamumo rodiklis 100 tūkst. gyv.	Atvejų skaičius	Sergamumo rodiklis 100 tūkst. gyv.	Atvejų skaičius	Sergamumo rodiklis 100 tūkst. gyv.
2022	8	0,61	5	0,33	13	0,46
2021	2	0,15	5	0,34	7	0,25
2020	5	0,38	2	0,13	7	0,25
2019	5	0,38	1	0,07	6	0,21
2018	13	1	7	0,46	20	0,71
2017	2	0,15	7	0,45	9	0,31
2016	5	0,37	5	0,32	10	0,35
Iš viso:	40		32		72	
Iš viso %:	55,6		44,4		100	

5 lentelė. Sergamumas listerioze Lietuvoje pagal regionus 2022 m.

Regionai	Susirgimų skaičius (n)	Rodiklis 100 tūkst. gyv.
Vilniaus	9	1,1
Kauno	1	0,2
Klaipėdos	2	0,6
Marijampolės	1	0,7
Iš viso:	13	0,46

6 lentelė. Listeriozės atvejai pagal amžiaus grupes 2022 m.

Amžiaus grupė	Susirgimų skaičius (n)	Rodiklis 100 tūkst. gyv.
0-17 m.	3	0,59
18-24 m.	0	0
25-34 m.	1	0,28
35-44 m.	0	0
45-54 m.	0	0
55-64 m.	2	0,46
65-74 m.	4	1,32
75+	3	1,14
Iš viso:	13	0,46

1.3. TULIAREMIJOS EPIDEMIOLOGINĖ SITUACIJA

2010–2021 m. Lietuvoje buvo registruojami pavieniai tuliaremiijos atvejai (iš viso užregistruotas 41 atvejis), tačiau 2022 m. užregistruotas didesnis nei įprastai susirgimų tuliaremiija skaičius – 15 šios ligos atvejų (sergamumo rodiklis – 0,53 atv. 100 tūkst. gyv.) (10 pav.).

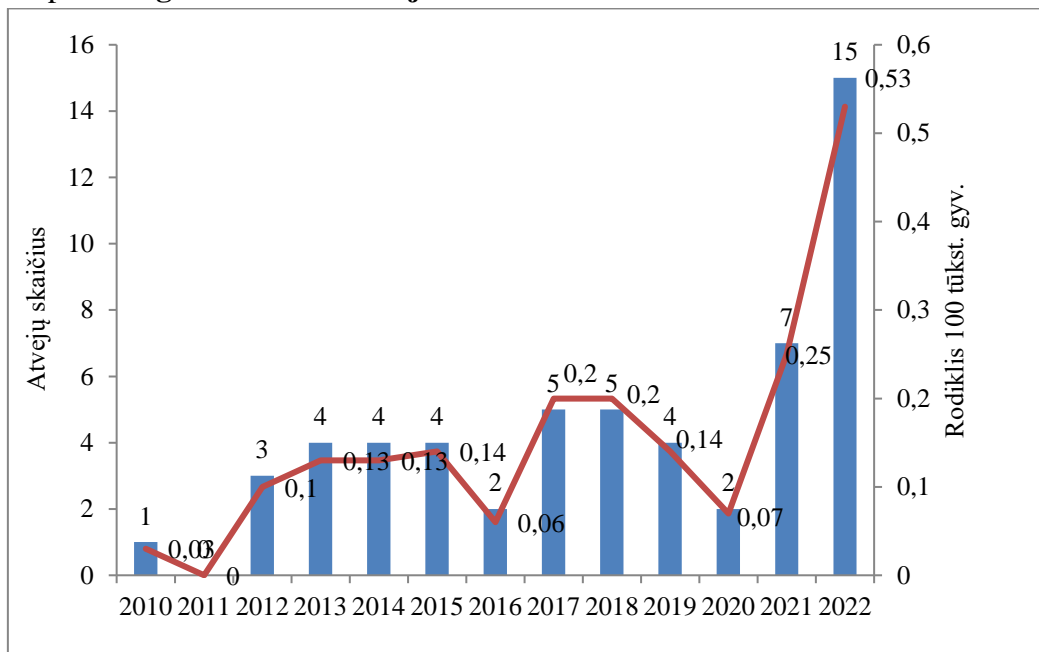
Tarp susirgusiųjų 2022 m. 6 buvo moterys (0,4 atv. 100 tūkst. gyv.) ir 9 vyrai (0,68 atv. 100 tūkst. gyv.).

Susirgimai tuliaremiija registruoti 3 regionuose (7 lentelė).

Ligos sukėlėjas, *F. tularensis*, į žmogaus organizmą gali patekti per odą (net per nepakenktą) ar gleivines (ypač akių), tiesioginio sąlyčio su užsikrėtusiais gyvūnais metu, lupant sergančio gyvulio kailį, tvarkant skerdiena, surenkant nugaišusius graužikus, besimaudant infekuotame vandenyje ir kt. Užsikrėsti galima per infekuotus maisto produktus, įkvėpus aerozolio su infekuotomis dulkėmis. Dažnai užsikrečiama įgėlus infekuotiems nariuotakojams (uodams, erkėms, blusoms ir kt.). 2022 m. tikėtina, kad po erkės įsisiurbimo susirgo 6 asmenys (8 lentelė).

Siekiant išvengti tuliaremiijos, būtina tinkamai prižiūrėti aplinką (nušienauti, neprišiuokslinti), naikinti graužikus ir nariuotakojus (deratizacija, dezinfekcija), naudoti repelentus (chemines medžiagas) nariuotakojams atbaidyti, dirbant žemės ūkio darbus, ypač pastebėjus kritusių graužikų, reikia naudotis asmeninėmis apsauginėmis priemonėmis ir laikytis asmens higienos reikalavimų, lupant sumedžiotų gyvūnų (ypač kiškių) kailius ir dorojant skerdiena, mūvėti gumines pirštines ir kt.

10 pav. Sergamumo tuliaremija 2010–2022 m. dinamika

7 lentelė. Sergamumas tuliaremija Lietuvoje pagal regionus 2022 m.

Regionai	Susirgimų skaičius (n)	Rodiklis 100 tūkst. gyv.
Alytaus	1	0,74
Kauno	8	1,39
Vilniaus	6	0,72
Iš viso	15	0,53

8 lentelė. Tikėtini užsikrėtimo tuliaremija būdai 2022 m.

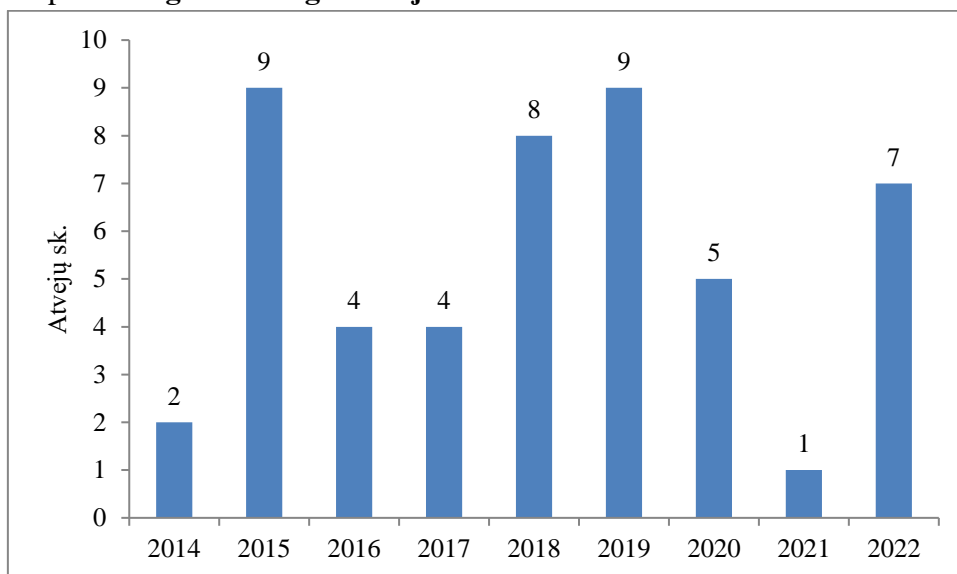
Tikėtinas užsikrėtimo būdas	Atvejų skaičius
Erkės įsisiurbimas	6
Per kitų vabzdžių įgėlimus	6
Sąlytis su gyvūnais	1
Nežinoma	2
Iš viso	15

1.4. DENGĖS KARŠTLIGĖ

2022 m. Lietuvoje užregistruoti 7 įvežtiniai dengės karštligės atvejai (0,84 atv. 100 tūkst. gyv.). Susirgusiųjų kelionės kryptys įvairios: Šri Lanka, Maldyvai, Nepalas, Tanzanija.

2014–2022 m. Lietuvoje iš viso buvo užregistruoti 49 įvežtiniai dengės karštligės atvejai, iš jų daugiausia 2015 m. ir 2019 m. – po 9 atv. (11 pav.).

11 pav. Dengės karštligės atvejai 2014–2022 m.

1.5. BEŽDŽIONIŲ RAUPAI

2022 m. Europos Sąjungos / Europos ekonominės erdvės (toliau – ES / EEE) šalyse kilo beždžionių raupų (toliau – BR) protrūkis.

Lietuvoje 2022 m. iš viso registruoti 5 BR atvejai (0,18 atv. 100 tūkst. gyv.). Visi jie užregistruoti 2022 m. rugpjūčio mėnesį. Susirgimai registruoti tarp vyrų, priklausančių pagrindinei šios ligos rizikos grupei. Susirgusiųjų amžiaus intervalas 21–39 m. 4 susirgimai BR registruoti Vilniaus apskrityje, 1 – Kauno apskrityje. Visi asmenys ligos inkubacinio periodo metu lankėsi užsienio šalyse. Jie nebuvo vakcinuoti „Jynneos“ ar kitomis vakcinomis, skirtomis raupų ar BR profilaktikai.

Didžiausi susirgimų BR atvejų skaičiai per savaitę ES / EEE šalyse buvo registruoti 2022 m. liepos mėn., vėliau pradėta stebėti susirgimų BR mažėjimo tendencija. Prie šio protrūkio mažėjimo tendencijos galėjo prisidėti keli veiksniai: rizikos komunikacija, dėl natūralaus imuniteto ir vakcinacijos padidėjęs bendras imuniteto lygis labiausiai paveiktose gyventojų grupėse, po vasaros sumažėjęs didelių kultūrinių ir socialinių renginių, kuriuose lankosi pagrindinės šio protrūkio rizikos grupės, skaičius. Susirgimų BR mažėjimo tendencija stebima visame pasaulyje.

1.6. IŠVADOS

1. 2022 m. Lietuvoje registruoti 22 legionierių ligos atvejai, daugiausiai ligos atvejų registruota Vilniaus regione – 15 atvejų.
2. Lietuvoje 2010–2022 m. buvo užregistruoti 109 listeriozės atvejai, iš jų 13 atvejų – 2022 m.
3. 2022 m. Lietuvoje užregistruota 15 tuliaremijos atvejų, t. y. didžiausias registruotų tuliaremijos atvejų skaičius per metus nuo 2010 m.
4. 2022 m. Lietuvoje užregistruoti 7 įvežtiniai dengės karštligės atvejai asmenims, grįžusiems iš endeminių šios ligos teritorijų.
5. 2022 m. ES / EEE šalyse kilo beždžionių raupų protrūkis. 2022 m. Lietuvoje buvo užregistruoti 5 beždžionių raupų atvejai.